

Temat: GLORIA VICTIS – CHWAŁA ZWYCIĘŻONYM

1. Wiek XIX to okres nieustannych zbrojnych zmagania Polaków z zaborcami. Właściwie każde dorastające pokolenie stawało wówczas do nierównej walki o wolność i niezawisłość. Ostatnie wielkie powstanie narodowe wybuchło w 1863 r.

2. WONA KRYMSKA I ODWILŻ POSEWASTOPOLSKA

W drugiej połowie XIX w. Polacy nie pragnęli pokoju na świecie, lecz modlili się o wojnę powszechną - zmagania, które podzieliłyby zaborców i dały szansę na odbudowę niepodległej ojczyzny. Takim wydarzeniem mogła stać się Wiosna Ludów (1848-1849).

Polskie nadzieje odżyły, kiedy wybuchła tzw. wojna krymska (1853-1856). Po jednej stronie stanęła Rosja, po drugiej - imperium osmańskie i jego sprzymierzeńcy : Wielka Brytania, Francja i Sardynia.

Rosja utraciła Sewastopol, zmarł car Mikołaj I, a jego następcą został Aleksander II.

Przegrana wojna zakończyła się traktatem, w którym niestety nie było ani słowa o losie Polski. Lecz ta wojna ujawniła słabość wewnętrzną Rosji i potrzebę reform, na które liczyli Polacy. Panował wtedy tzw. klimat posewastopolski, w którym nowy car Rosji zniósł pańszczyznę i uwłaszczył chłopów, ale nie dotyczyło to obszarów Królestwa Polskiego. Tolerował też działalność liberalnej opozycji.

3. CZERWONI I BIALI

Oznaką zmian na ziemiach Królestwa Polskiego było powstanie Towarzystwa Rolniczego - pierwszej legalnej polskiej organizacji od czasów powstania listopadowego. Instytucja ta, na czele z Andrzejem Zamoyskim, działała na rzecz podniesienia poziomu rolnictwa, a jednocześnie sprawowała nieformalnie funkcję polskiego parlamentu.

W społeczeństwie polskim panowały różne poglądy na temat dalszego rozwoju sytuacji. Z biegiem czasu dochodziło do coraz liczniejszych manifestacji, zabijania ludzi przez wojska carskie. Wiosną 1862 r. dzięki staraniom Dąbrowskiego powstał Komitet Centralny Narodowy - tajny zarząd obozu Czerwonych.

BIALI:

- grupowali liberalną szlachtę i mieszczaństwo,
- współpraca z caratem oraz odzyskanie autonomii,
- pragnęli reform (autonomii i uwłaszczenia), ale przeprowadzonych w sposób pokojowy,
- członkowie dopuszczali stosowania rozmaitych nacisków na cara,
- czołowi działacze: Leopold Kronenberg, Edward Jurgens, Andrzej Zamoyski.

CZERWONI:

- odrzucali koncepcję pracy organicznej,
- dążyli do zbrojnego powstania,
- czołowi działacze : Jarosław Dąbrowski, Stefan Bobrowski,

4. "JESZCZE POLSKA NIE ZGINEŁA, GDY ZA POLSKĘ GINĄ!"

W styczniu 1863r. władze rosyjskie na wniosek Wielkopolskiego przystąpiły w Królestwie do przeprowadzenia branki, czyli przymusowego poboru do armii carskiej. Nie chciał on powstania, uważając je za niepotrzebny rozlew krwi. Dlatego tym razem branka została przygotowana według dokładnych, imiennych list, zawierających nazwiska osób podejrzanych o działalność spiskową.

Dnia 22 stycznia 1863r. Komitet Centralny Narodowy ogłosił się Tymczasowym Rządem Narodowym i wydał bardzo ważny manifest oraz dekrety uwłaszczeniowe. Wzywał on narody polski, litewski i ruski do walki z caratem. Tą datę przyjmując się za datę wybuchu

Powstania Styczniowego. Dyktatorem powstania został Ludwik Mierosławski. Wiosną Biali, przejęli kierownictwo nad powstałym w maju Rządem Narodowym. W marcu 1863r. na krótko dyktatorem zrywu został Marian Langiewicz. Odniesiono zwycięstwo pod Grochowiskami, lecz kolejne nieudane potyczki zmusiły iść do ucieczki. Zmagania przybrały charakter partyzancki. Polskie oddziały ukrywały się w lasach i atakowały niewielkie jednostki. Odchodzono od walk w Warszawie, a głównymi terenami zmagania stały się Podlasie i Kieleccyzna. Do większych bitew doszło w okolicach Siemietycz, Węgrowa, Opatowa, Miechowa, Bodzentyna i Małogoszczy. Dzięki determinacji Polaków oddziały rosyjskie przez pewien czas nie mogły poradzić sobie z gorzej uzbrojonym przeciwnikiem. Do walki przyłączali się ochotnicy z innych krajów - Węgrzy, Włosi, Francuzi i Rosjanie.

5. „NIE GINIE, KTO ZA WIARĘ I WOLNOŚĆ UMIERA”

Rosjanie, aby rozprawić się z buntownikami masowo stosowali terror wobec ludności wspomagającej partyzanckie partie. Palono dwory, konfiskowano majątki, wydawano liczne wyroki śmierci, masowo zsyłano na Syberię. Przywódców powstańczych, którzy dostali się w ręce Rosjan, skazywano na karę śmierci. Taki spotkał Konstantego Kalinowskiego i Zygmunta Sierakowskiego.

Mimo złych okoliczności Rząd Narodowy działał w ukryciu przed Rosjanami. Powstała polska administracja powstańcza.

- Rząd podzielony na wydziały (ministerstwa) nakładał i ściągał podatki. Polacy nie sprzeciwiali się temu.

- Powołano polską pocztę powstańczą.

- Wydawano konspiracyjną prasę.

- Trybunały powstańcze sądziły i karały szpiegów i zdrajców.

- Wysyłano misje dyplomatyczne do Europy Zachodniej.

Powstało państwo podziemne, trudne do wyśledzenia dla Rosjan. Działali w nim Polacy, oficjalnie pozostający na służbie carskiej.

Jesienią 1863r. powstanie zaczęło dogasać, obiecywana zachodnia pomoc nie dotarła a Polaków ogarnęło zniechęcenie. W tym momencie władzę dyktatorską objął Romuald Traugutt, który za wszelką cenę chciał podtrzymać powstanie. Wiedział, że szlachta i mieszczaństwo sami nie udźwigną ciągłej walki, dlatego postanowił zachęcić chłopów do walki.

Niestety było za późno, bo w marcu 1864r. car wydał dekret uwłaszczeniowy.

Koniec powstania

W kwietniu 1864r. carska policja aresztowała Traugutta, który w sierpniu wraz z innymi współpracownikami został stracony na stokach Cytadeli warszawskiej. W późniejszym czasie ujęto także kapelana i generała powstania - Stanisława Brzóske, którego powieszono. Tak zakończył się ostatni zryw niepodległościowy Polaków.